

Omgevingswet en circulaire economie

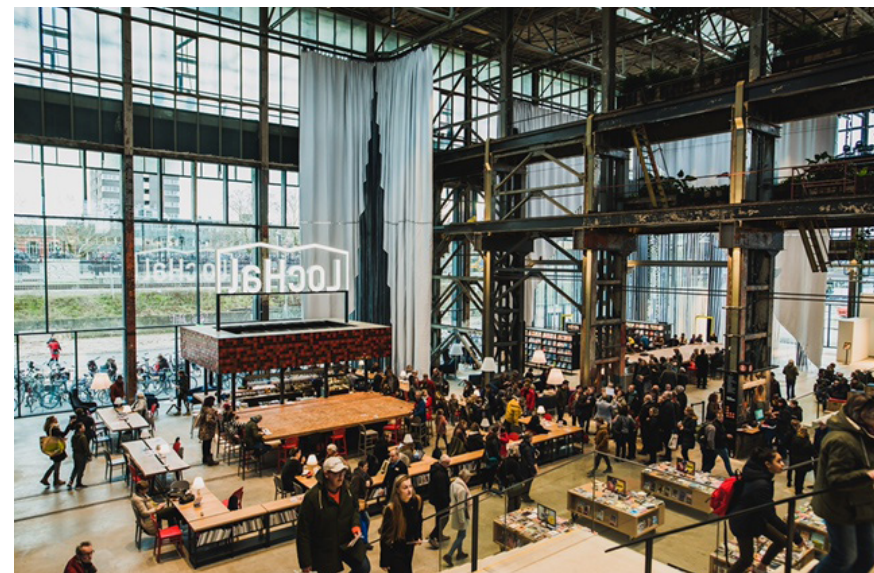
PLATFORM31

Een inspiratiesheet voor gemeenten over de verbinding
tussen de Omgevingswet, economie en circulariteit.

Inhoud

1. Inleiding: het inspiratieproject Omgevingswet en circulaire economie 3
2. Kennismaking met circulaire economie en de Omgevingswet 4
3. Verbinding circulaire economie en de Omgevingswet: stand van zaken 6
4. Welke kansen bieden de Omgevingswet-instrumenten? 8
5. Praktijkvoorbeeld: het verbinden van circulariteit, economie en de Omgevingswet 11
6. Interview Wiel Verhaegh 14
7. Tips voor verbinding circulaire economie en Omgevingswet 16
Aandachtspunten
8. Aan de slag! 17

1. Inleiding: het inspiratieproject Omgevingswet en circulaire economie

Nederland heeft de ambitie om in 2050 een volledig circulaire economie te hebben. Een doel dat naast het duurzaamheidsbeleid, ook het ruimtelijke en economische beleid van gemeenten raakt. Circulaire economie raakt ook aan de nieuwe Omgevingswet die in 2022 wordt ingevoerd. Denk aan regelgeving voor bedrijventerreinen, eisen aan ruimtelijke initiatieven en deelmobiliteit. Hoe kan de Omgevingswet met haar kerninstrumenten bijdragen aan het verbinden van circulariteit, economie en omgevingsbeleid, zodat 'groene groei' dichterbij komt?

Het benutten van de Omgevingswet voor het streven naar een circulaire economie, vraagt samenwerking tussen beleidsmedewerkers op de terreinen economie, duurzaamheid en ruimte. Aan de hand van een inventarisatie binnen de ambtelijke themagroep Omgevingswet van de G40 heeft Platform31 onderzocht welke verbindingen kansrijk zijn. Samenvattend wijzen de uitkomsten in vier richtingen.

Tips voor een succesvolle verbinding van circulaire economie en de Omgevingswet:

1. Zie het omgevingsvisieproces als kans om circulaire en economische doelen te bundelen
2. Stimuleer circulariteit met het omgevingsprogramma en het omgevingsplan
3. Betrek ondernemers(netwerken) om tot effectief en gedragen beleid te komen
4. Geef het goede voorbeeld door te pionieren in eigen ruimtelijk-economische activiteiten

Over het inspiratieproject Omgevingswet & economie

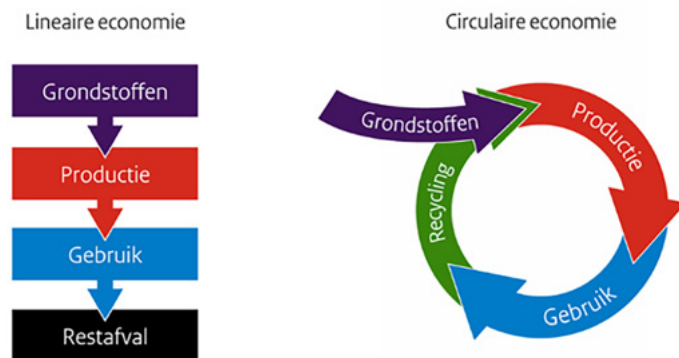
In het project Omgevingswet en Economie richt Platform31 zich op de kansen om de onderlinge verbinding te versterken. In 2019 is gestart met de thema's **wonen en werken op bedrijventerreinen** en **van buiten naar binnen werken voor een vitaal stadshart**. [Lees hier het verslag](#) van de bijeenkomst die Platform31 hierover organiseerde.

In 2020 zochten we naar de kansen voor verbinding in het thema circulaire economie. De integraliteit van het thema circulaire economie kan gevonden worden in het combineren van de Omgevingswet en het ondernemerschap in economie en het bedrijfsleven.

2. Kennismaking met circulaire economie en de Omgevingswet

Circulaire economie

De overheid zet zich samen met tal van partners in om slimmer met grondstoffen om te gaan. Het streven is om de economie in 2050 volledig circulair te hebben ingericht. Anders dan in een lineaire economie, wordt met circulariteit voorkomen dat er na productie en gebruik restafval overblijft. Dat kan door afval opnieuw als grondstof in te zetten (recycle), maar circulariteit is meer dan dat. In het productieproces kan de levensduur van producten en onderdelen worden verlengd (*reuse, repair, remanufacture*). Producten kunnen daarnaast efficiënter worden geproduceerd (*reduce*) en consumenten kunnen producten intensiever gebruiken of van gebruik afzien (*rethink, refuse*).

Afbeelding: Het verschil tussen een lineaire economie en circulaire economie.
Bron: Rijksoverheid

Een circulaire economie raakt het vaarwater van veel andere gemeentelijke opgaven, zoals woningbouw, klimaat en mobiliteit. Ook de voordelen manifesteren zich op verschillende terreinen: extra werkgelegenheid, gunstige milieueffecten, afvalbesparing en minder grondstoffenverbruik. De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) zette belemmeringen van circulariteit op een rij: van hardnekkig menselijk gedrag tot economische en institutionele drempels. Ook wet- en regelgeving wordt genoemd: ruimtelijke regels kunnen zowel hindernissen als randvoorwaarden bieden.

De Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet is een bundeling van 26 huidige wetten en regels over ruimtelijke ordening, wonen, infrastructuur, milieu, water en natuur. Op 1 januari 2022 wordt de wet ingevoerd. Onderdeel van de stelselwijziging zijn een nieuw digitaal stelsel (DSO), kortere procedures, nieuwe instrumenten én een cultuurverandering in de ruimtelijke ordening. Die laatste bepaalt volgens oud-minister Melanie Schultz voor 80 procent het succes van de Omgevingswet. Er zijn vier verbeterdoelen geformuleerd:

1. Het verhogen van het gebruiksgemak, de inzichtelijkheid en voorspelbaarheid.
2. De integrale benadering stimuleren: betere afstemming tussen disciplines en versnelde en transparantere processen.
3. Meer bestuurlijke afwegingsruimte voor decentrale overheden.
4. Processen versnellen en verbeteren: verkorte termijnen voor besluitvorming.

De meest concrete wapenfeiten zijn de nieuwe kerninstrumenten van de Omgevingswet. Zo werken de gemeenten de komende jaren aan één omgevingsplan dat alle oude bestemmingsplannen vervangt. Gemeenten stellen vóór 2024 een omgevingsvisie vast en kunnen vanaf 2022 omgevingsprogramma's maken waarin beleid wordt uitgewerkt. De instrumenten staan niet los van elkaar, maar maken onderdeel uit van een beleidscyclus. Van beleidsontwikkeling en -doorwerking naar de uitvoering en terugkoppeling. Opgaven als een circulaire economie kunnen zo worden vertaald in maatregelen, regels en indicatoren.

De Platform31-projecten, bijeenkomsten en nieuwsberichten vindt u terug in het [Kennisdossier Omgevingswet](#).

“Het succes van de Omgevingswet hangt met name af van de beoogde cultuurverandering. Ook bij circulaire economie is de gedragscomponent essentieel: niet voor niets begint de circulaire R-ladder met ‘refuse’ en ‘rethink’. Instrumenten gaan ons helpen, maar we moeten ons er niet op blindstaren.”

- Wim Tijssen, Robert Kint en Arjen Wennink, gemeente Tilburg.

De beleidscyclus onder de Omgevingswet. Bron: programma Aan de slag met de Omgevingswet

De circulaire economie aanjagen: voorbeelden uit gemeenteland

De publicatie '[Circulaire economie en de gemeente](#)' presenteert de rollen van lokale overheden bij het bevorderen van circulaire bedrijvigheid en deelt de belangrijkste geleerde lessen van vier koplopers: Almere, Groningen, Zaanstad en Zwolle. De voorbeelden haken niet expliciet in op de Omgevingswet, maar bieden wel aanknopingspunten:

- De gemeente Almere is zich bewust van haar rol als producent én eigenaar van materiaalstromen. Ze stelt reststromen onder voorwaarden beschikbaar in aanbestedingen en samenwerkingsovereenkomsten. Afspraken hierover zouden kunnen landen in een omgevingsprogramma. Lees meer op de website van het [Grondstoffen Collectief Almere](#) (GCA).
- De gemeente Groningen nam deel aan een [onderzoek van de Organisation for Economic Cooperation and Development](#) (OECD). Het is een strategisch, visievormend proces geweest waarbij met zo'n 30 stakeholders is gesproken. Een dergelijke omgevingsanalyse, groot- of kleinschalig, is een goede bouwsteen voor de gemeentelijke omgevingsvisie.
- De gemeente Groningen richt zich in haar aanbesteding van straatmeubilair op het leveren van een dienst in plaats van product. Voor circulaire inkoop is een [praktische wegwijzer](#) beschikbaar.
- In de publicatie '[Groenboek circulariteit en gebiedsontwikkeling](#)' staat een stappenplan over de bijdrage van een circulaire aanpak aan duurzame gebiedsontwikkeling.

3. Verbinding circulaire economie en de Omgevingswet: stand van zaken

De Omgevingswet als vliegwiel voor verbinding

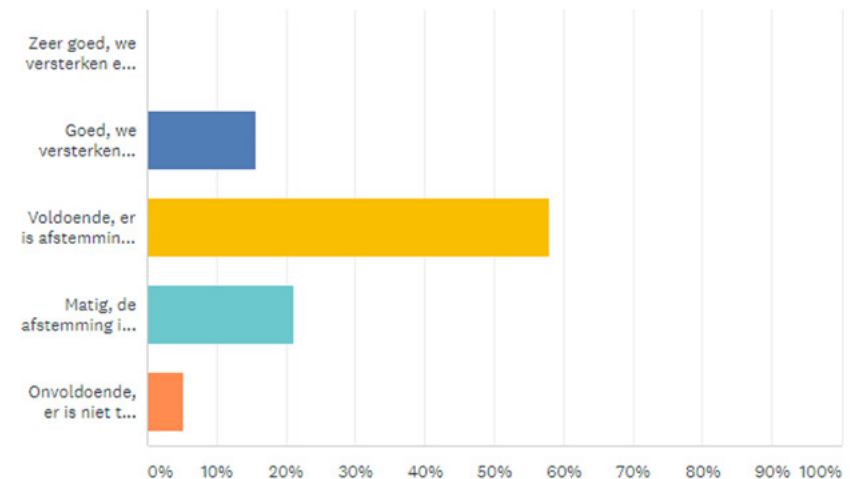
Platform31 hield een inventarisatie over de stand van zaken. Het onderzoek is gedaan onder de G40-gemeenten, waarvan we 19 responsen hebben ontvangen. De responsen waren ieder uit een andere gemeente, hoofdzakelijk van de afdeling Omgevingswet/ruimtelijke ordening. Uit de inventarisatie blijkt dat de opgave van de circulaire economie de grenzen van gemeentelijke afdelingen eigenlijk altijd overschrijdt. Er is 'waar nodig' afstemming tussen de beleidsvelden ruimte en circulaire economie, maar van het daadwerkelijk versterken van elkaars beleid is nog maar beperkt sprake: slechts 3 van de 19 respondenten beoordeelt de samenwerking als 'goed'. Er is, kortom, ruimte voor verbetering. Veel gemeenten verwachten dat de Omgevingswet kansen biedt voor een meer interdisciplinaire, opgavegerichte samenwerking, zoals in de omgevingsvisie en aan omgevingstafels.

Circulair ruimtelijk beleid: het laaghangend fruit

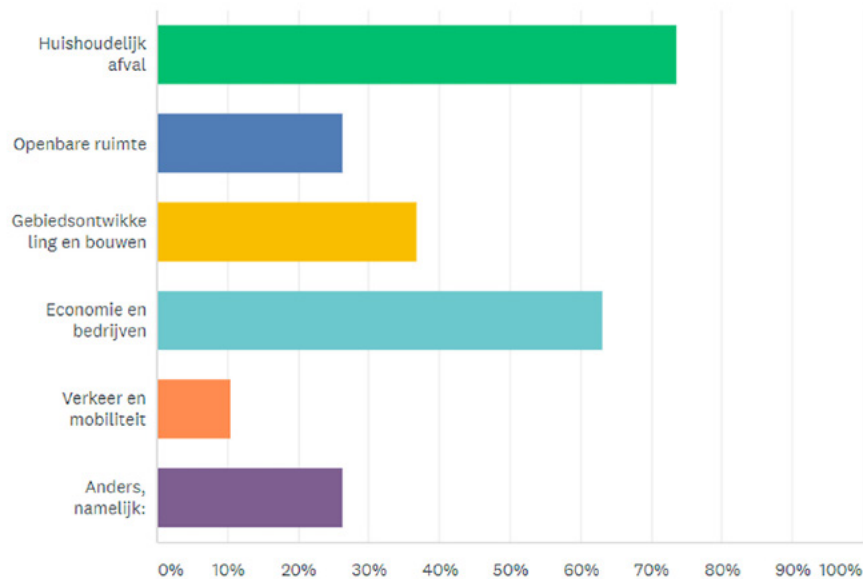
Gemeenten houden zich bezig met tal van onderwerpen die kunnen bijdragen aan een circulaire economie. In haar [agenda Circulair Den Haag \(2018\)](#) onderscheidt de gemeente Den Haag er acht, waarvan er vijf ruimtelijke relevantie hebben. Voor de onderwerpen 'huishoudelijk afval' en 'economie en bedrijven' is er al het vaakst circulair beleid aanwezig, zo geven G40-respondenten aan. Voor de onderwerpen 'gebiedsontwikkeling en bouwen', 'openbare ruimte' en 'verkeer en mobiliteit' ligt de lat hoger, dan wel de urgentie (vooralsnog) lager.

Hoe beoordeelt u de onderlinge betrokkenheid en afstemming tussen de medewerkers Omgevingswet en die van het circulaire economie-beleid?

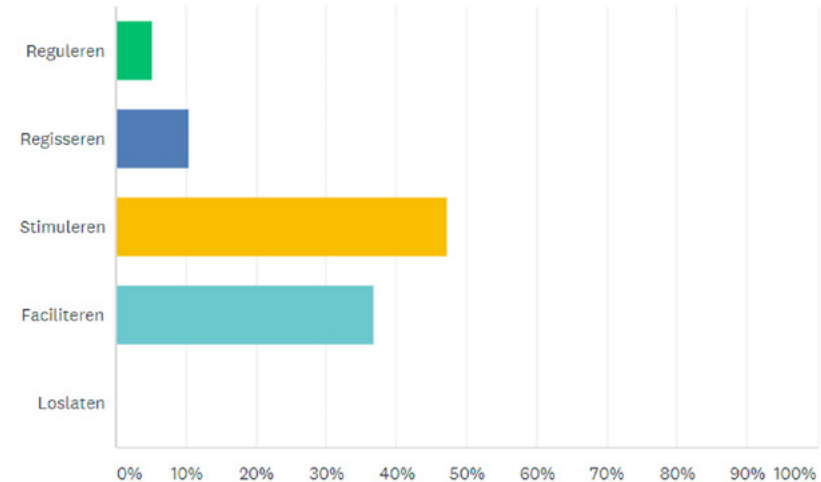
Beantwoord: 19 Overgeslagen: 0

Ruimtelijk thema's die circulair beleid bevatten (Meerdere antwoorden mogelijk):

Belangrijkste rol van ruimtelijk beleid in het streven naar circulaire economie:

Stimuleren en faciliteren met de Omgevingswet

De overheidsparticipatieladder van de Raad voor het Openbaar Bestuur onderscheidt vijf overheidsrollen. Welke sluit het best aan bij de rol van de Omgevingswet in het streven naar een circulaire economie? Stimuleren en faciliteren komen naar voren als de gemeentelijke voorkeursrollen - rollen die goed aansluiten bij de 'geest' van de Omgevingswet en de 'Ja, mits'-gedachte. Bij faciliteren helpt de overheid om initiatieven van andere partijen mogelijk te maken; bij stimuleren jaagt de overheid weliswaar aan, maar laat ze de realisatie bij anderen. Verklaringen zijn dat de meeste circulair te maken economische activiteiten in de private sector plaatshebben en dat circulariteit een te complex en productafhankelijk begrip is om eenvoudig en eenduidig in algemene ruimtelijke regels te vatten.

"In Venlo boeken we de meeste winst in het gemeentelijk ontwerp en inkoop. Door als overheid de juiste vraag te stellen, dagen we ondernemers uit. Met juiste en scherpe inkoopvragen, zoals 'wat is de restwaarde?' kunnen we producenten prikkelen en stimuleren."

- Bas van den Akker en Bert Senden, gemeente Venlo.

4. Welke kansen bieden de Omgevingswet-instrumenten?

Omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een integrale langetermijnvisie voor de fysieke leef-omgeving. Ruimtelijke, economische en sociale aspecten moeten in de visie worden geïntegreerd. Nadrukkelijker dan voorheen horen daar nu ook thema's als duurzaamheid, gezondheid en sociale veiligheid bij. Gemeenten dienen uiterlijk op 1 januari 2024 één omgevingsvisie voor het hele grondgebied vast te stellen.

Kansen voor de circulaire economie:

- Sommige gemeenten kiezen ervoor om de circulaire economie als één van de centrale opgaven te benoemen en dat heeft de voorkeur. Vaker nog wordt het als subdoel gekoppeld aan opgaves als een vitale economie en duurzaamheid.
- Probeer de circulaire kansen binnen de verschillende sectoren scherp te benoemen, in plaats van het onderwerp in één geïsoleerd tekstblok te behandelen. Denk aan mobiliteit, duurzaamheid, logistiek en gebiedsontwikkeling. Dit helpt om koppelkansen te signaleren.
- Gebruik het momentum van het omgevingsvisieproces om als beleidsterreinen duurzaamheid, economie en ruimte ook alvast van gedachten te wisselen over ander beleid dat in de pijplijn zit.

“Ik verwacht dat circulaire economie prominent in onze omgevingsvisie gaat landen. De revenuen daarvan voor onze economie en ‘branding’ leveren Venlo - dat zijn de gemeente én en het bedrijfsleven - nationaal en internationaal een onderscheidend profiel op.”

- Bas van den Akker en Bert Senden, gemeente Venlo.

Omgevingsprogramma

Met een omgevingsprogramma kunnen gemeenten een doel uit de Omgevingsvisie planmatig tot uitvoering brengen, door te concretiseren welke middelen ze waar en wanneer inzet. Ook tussendoelen en monitoring horen daarbij. Een programma kan integraal of sectoraal zijn en voor een deelgebied of de hele gemeente gelden.

Kansen voor de circulaire economie:

- Programma's zijn geschikt om grip te krijgen op een lange termijn-doel als een circulaire economie in 2050. Het ligt voor de hand om circulariteit één van de aspecten te laten zijn in een programma duurzaamheid, energietransitie, vitale economie of een gebiedsprogramma voor een bedrijventerrein.
- Het voordeel van een programma is dat je er, naast juridisch-planologische, ook financiële en communicatieve maatregelen aan kunt koppelen. Ook samenwerkingsafspraken met belanghebbenden – denk aan de *triple helix* - kunnen in een programma worden vastgelegd. Zo wordt de slagkracht van de maatregelen groter.
- Een programma leent zich goed als ‘verleidend instrument’ richting ondernemers en eigenaren en sluit aan bij de voorkeursrollen ‘stimuleren’ en ‘faciliteren’.

“Doelen stellen is eenvoudig, maar de realisatie in een programma is spannend. Het vergt lef en durf, want circulariteit staat nog ver af van de afweging van consumenten. Een recent subsidieproject, waarin we enkel voor circulaire panelen subsidie verstrekken, levert veel weerstand op bij inwoners.”

Bas van den Akker en Bert Senden, gemeente Venlo.

“Met een omgevingsprogramma en omgevingsplan hebben gemeenten, meer dan nu, handvatten om afspraken over circulariteit via publiekrecht in plaats van privaatrecht te borgen. Dat is wenselijk, omdat het stimulerend werkt en duidelijke verwachtingen richting initiatiefnemers schept.”

Wim Tijssen, Robert Kint en Arjen Wennink, gemeente Tilburg.

Omgevingsplan

Elke gemeente stelt in de toekomst één omgevingsplan op waarin alle regels over de fysieke leefomgeving zijn opgenomen. Bij inwerkingtreding van de wet op 1 januari 2022 worden de oude bestemmingsplannen automatisch gebundeld tot één tijdelijk omgevingsplan, dat uiterlijk in 2029 moet zijn omgezet naar een nieuw omgevingsplan.

Kansen voor de circulaire economie:

- In de huidige bestemmingsplannen of pilot-omgevingsplannen worden nog maar weinig circulaire eisen voorgeschreven. Gemeenten zien het Omgevingsplan vooral als een kansrijk instrument voor de toekomst, zodra circulair bouwen en ontwikkelen meer mainstream is.
- Een omgevingsplan zou algemene regels kunnen stellen over circulariteit in heel haar grondgebied of voor deelgebieden, zoals bedrijventerreinen. Ook kunnen er voorwaarden in worden gesteld voor nieuwe of uit te breiden bedrijfsactiviteiten.

- Een omgevingsplan kan naast regulerend, ook stimulerend werken.

Bijvoorbeeld door meer gebruiks- of bouw mogelijkheden te bieden als aan bepaalde doelen wordt bijgedragen (ja, mits-gedachte). Dat werkt het best als hierover vroegtijdig het gesprek wordt aangegaan met vergunningaanvragers, bv. aan omgevings- of dialogotafels.

“Wanneer je circulaire voorwaarden stelt, maak daar dan zoveel mogelijk doelvoorschriften van. Zeker bij het complexe begrip circulariteit is het belangrijk om ruimte te bieden in hoe je aan dit doel bijdraagt.”

Wim Tijssen, Robert Kint en Arjen Wennink, gemeente Tilburg.

Duurzaamheid stimuleren in het omgevingsplan voor Tegelen

De gemeente Venlo sorteert met het voorontwerpbestemmingsplan 'Omgevingsplan kern Tegelen' voor op de nieuwe Omgevingswet. Het is een zogeheten bestemmingsplan met verbrede reikwijdte. Wat is er nieuw?

- Het plan kent open normen met koppelingen naar beleidsregels. Dat zijn regels buiten het bestemmingsplan, die flexibeler zijn aan te passen of actualiseren.
- De planregels zijn zoveel als mogelijk positief opgesteld: van 'nee, tenzij' naar 'ja, mits' en met zo weinig mogelijk gebodsbepalingen.
- De omgevingsdialoog is als participatief onderdeel opgenomen in de planregels bij nieuwe initiatieven waarvoor een omgevingsvergunning vereist is.

Een aantal braakliggende locaties en leegstaande gebouwen zijn in het plan als 'ontwikkellocatie' aangewezen. Nieuwe activiteiten zijn daar mogelijk, mits aan voorwaarden voor onder meer duurzaamheid wordt voldaan. Die voorwaarden kunnen bij nieuwe inzichten en technieken relatief makkelijk worden geüpdatet, omdat ze in een beleidsregel staan. Eén daarvan is dat aan een minimaal aantal van de principes uit het 'Ambitieweb Venlo Principes' een plus moet worden gescoord. Deze zeven principes zijn gebaseerd op het *cradle-to-cradle*-gedachtengoed en gaan onder meer over gebruik van materialen en grondstoffen. Zo experimenteert Venlo met het stimuleren van verduurzaming met behulp van de Omgevingswet.

5. Praktijkvoorbeeld: het verbinden van circulariteit, economie en de Omgevingswet

Drie-gesprek gemeente Tilburg

De gemeente Tilburg zet in haar circulaire aanpak in op het geven van een impuls aan circulair ondernemen. Daarbij schuwt de gemeente haar voorbeeldrol niet. Gemeenten bouwen en onderhouden immers ook zelf gebouwen, voeren afvalbeleid en regisseren ruimtelijke ontwikkelingen. In het oog springen het nieuwe stadskantoor en de Lochal – 'de huiskamer van de stad'. Beide zijn modulair en met zoveel mogelijk recyclebare materialen gebouwd. En ook in de gebiedsontwikkelingen Spoorzone en Wijkevoort staat circulariteit hoog in het vaandel. Bovendien heeft de gemeente Tilburg het koersdocument Tilburg Circulair 2021-2025 gepresenteerd. Hierin staan de ambities en interventies waaraan de gemeente gaat werken de komende jaren.

We spraken met Arjen Wennink, Robert Kint en Dorine Kersten over wat het stimuleren van de circulaire economie in de Tilburgse praktijk betekent. Hoe zoeken ze de verbinding tussen de afdelingen en op welke manier benutten ze de Omgevingswet? Even voorstellen:

Dorine

Juridisch-planologisch medewerker, programma-team Omgevingswet

Robert

Senior adviseur circulaire economie

Arjen

Senior adviseur economie en arbeidsmarkt

Hoe betrekken jullie ondernemers bij de circulaire economie?

We proberen vaart te maken door ons te richten op ondernemers die in de circulaire transitie geloven, maar daar hulp bij kunnen gebruiken. Zo hebben we start-ups geholpen die sokken maken van circulair textiel, vloertegels van plastic soup en kunstwerken van afval. We ontsluiten voor hen de toegang naar bouw- en sloopafval, en naar middelen. Ook leren we ze businessplannen maken en presenteren. Daarnaast creëren we ketennetwerken van ondernemers, onderwijs en overheden voor o.a. de sectoren textiel, bouw en voedsel. Met hen proberen we de circulaire ketens te sluiten. Inmiddels hebben we hier een triple-helix-experticeentrum (Midpoint Brabant Circulair) voor op laten richten, zodat ik mijn aandacht kan verleggen naar nieuwe initiatieven.

Heb je een voorbeeld van een project waarbij circulair en ruimtelijk-economisch beleid elkaar raken?

We experimenteren net als veel andere gemeenten met circulaire gebiedsontwikkelingen. Zo is recent gestart met de voorbereidingen voor het nieuwe, circulaire bedrijventerrein Wijkevoort. Dat gebied heeft nu een zekere natuur- en landschapswaarde en dat gaf ons een kans, omdat de meerderheid van de raad alleen akkoord was na een toezegging dat dit gebied natuur-inclusief, klimaatneutraal en ook circulair is en blijft.

Wat maakt een circulair Wijkevoort interessant voor de afdeling economie?

Vanuit onze afdeling proberen we het vestigingsklimaat voor bedrijven te optimaliseren. Gechargeerd gezegd, deden we dat tot een paar jaar geleden door veel ruimte uit te geven. Dat is gelukkig veranderd. De raad heeft in september het nieuwe bedrijventerreinbeleid vastgesteld waarin - naast het per saldo behoud van de bijna 1000 hectare aan bedrijventerreinen - de begrippen vergroenen, verblijfskwaliteit, klimaatadaptatie en circulair centraal staan. De bedrijventerreinen in Tilburg zijn nagenoeg helemaal vol. We zetten volop in op herstructurering, maar hebben met Wijkevoort nog wel de mogelijkheid om tot 80 hectare nieuw te ontwikkelen. Dat doen we dus zo circulair mogelijk. Ik ben blij dat Wijkevoort zo een aanjaagfunctie naar een circulaire economie kan vervullen.

Voor de gebiedsontwikkeling Wijkevoort wordt een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte – de voorloper van een omgevingsplan – opgesteld. Wat is daar het voordeel van?

Eén van de voordelen is dat je makkelijker met zogeheten open normen kunt werken bij onderwerpen als bijvoorbeeld klimaatadaptatie en circulair bouwen. Open normen geven aan waar een ontwikkeling aan moet voldoen, zonder te beschrijven hoe dat moet. Niet het middel, maar het doel wordt voorgeschreven. Zo daag je ondernemers uit om met eigen slimme en creatieve oplossingen te komen. Om ervoor te zorgen dat initiatiefnemers handvatten hebben bij het 'hoe', verwijzen we in de regels naar de Ontwikkelleidraad werklandschap Wijkevoort. Dat is een beleidsregel waarin de open normen uit het bestemmingsplan worden geconcretiseerd. Het voordeel van het verwijzen naar een beleidsregel buiten het bestemmingsplan, is dat je deze beleidsregel relatief eenvoudig kunt actualiseren of updaten bij nieuwe inzichten of technologieën. Dat biedt flexibiliteit.

Het bestemmings- en omgevingsplan bevatten van oudsher regels. Biedt de Omgevingswet ook mogelijkheden om circulariteit juist te stimuleren of bevorderen?

Ja, daarvoor leent het instrument programma zich goed. Dat is beleid dat onder de visie 'hangt' en op uitvoering is gericht. Programma's kunnen niet-juridische maatregelen bevatten, zoals financiële prikkels, samenwerkingsafspraken en communicatiedoelen. Kies je er toch voor om circulariteit in omgevingsplanregels te vatten, dan is het dus raadzaam om met open normen c.q. doelvoorschriften te werken, en pas in tweede instantie met verbods- of gebodsregels.

Als we de circulaire economie, meer mainstream willen oppakken, wat vraagt dat dan samenwerking in het gemeentehuis?

Onze 'Aanpak circulaire economie' past niet in een verzuilde organisatie. De noodzaak is weliswaar een klimaat- en milieu-probleem, maar de oplossing is voor 80 procent een andere manier van economisch ontwikkelen. De afdeling economie is dus enorm belangrijk! Maar kun je van economische medewerkers verwachten deze transitie te faciliteren, terwijl ze nu nog op een bijdrage aan de lineair economische groei worden beoordeeld? We denken er nu over na om circulaire economie in 2021 te coördineren vanuit Economie, maar met verantwoordelijkheden in alle afdelingen. Dat lijkt dus op de manier waarop het programma Omgevingswet is georganiseerd.

Klopt het dat de verdeling van de verantwoordelijkheid van circulaire economie past in de geest van de Omgevingswet?

Dat klopt. De Omgevingswet stelt niet langer het sectorale beleid centraal, maar veel meer de maatschappelijke opgaven die raken aan de fysieke leefomgeving. In Tilburg zien wij dit als een uitdaging om de systeemwereld volgend te laten zijn aan de leefwereld en van buiten naar binnen te werken.

We horen telkens weer dat integraal werken vraagt om medewerkers die olifantenpadjes bewandelen. Hoe doe je dat?

Wat heel erg meewerkt, is dat ik jaren op de afdeling Ruimte heb gewerkt en directe collega van Dorine en Robert ben geweest. Daardoor is het wel een stuk eenvoudiger om elkaar te vinden. Zo zijn we nu vanuit economie bezig met de herstructurering van een bedrijventerrein en wordt bij ruimte gewerkt aan een uitgiftepunt door waterstof. Afzonderlijk is het moeilijk om de businesscase rond te krijgen, terwijl we de onrendabele top flink kunnen verlagen door ze te koppelen. Integraal samenwerken is dus een kwestie van 'gewoon doen' en kansen pakken. Als ik een aanbeveling moest doen om het te bevorderen, dan is dat het stimuleren van jobrotatie.

De overheid lijkt zich met de Omgevingswet en het opgavegerichte werken opnieuw uit te vinden. Wat hoop jij dat ondernemers met circulaire ambities hiervan gaan merken?

In het jaarlijkse tevredenheidsonderzoek krijgen we al jaren een dikke 7 van de ondernemers. Ik hoop dat de ondernemers in Tilburg ondanks de enorme veranderingen waar zij (en wij) voor staan over tien jaar de overheid nog steeds hetzelfde waarderen en dat wij hen hebben kunnen ondersteunen in een paar flinke stappen in hun transitie.

“Afdeling economie, zet jezelf en ondernemers in positie!”

Interview met Wiel Verhaegh

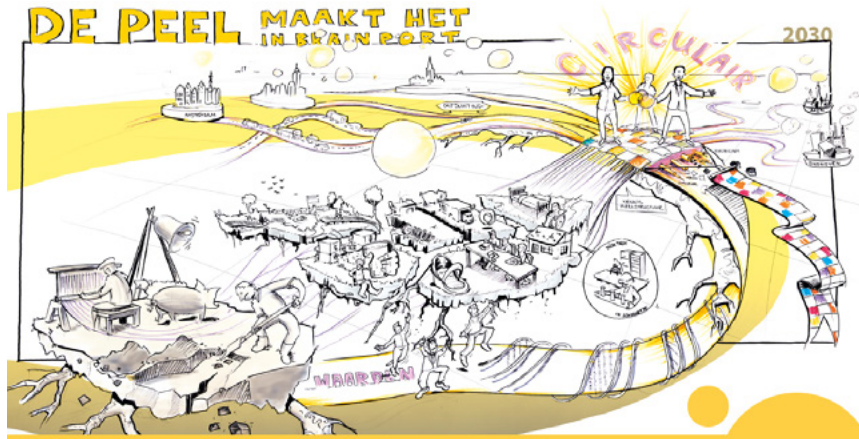
“Om de innovatieve en circulaire economie te stimuleren, is experimenteerruimte nodig, ook in ruimtelijke regelgeving”, aldus Wiel Verhaegh van de gemeente Gemert-Bakel. “De Omgevingswet biedt daar kansen voor, maar die pakken zichzelf niet. Daarvoor is samenwerking tussen de betrokken afdelingen cruciaal.” Verhaegh heeft enig recht van spreken, en dat is niet alleen vanwege zijn jarenlange ervaring in het ruimtelijk-economisch domein. In november 2020 verkoos Stichting CLOK hem tot Beste Economisch Ambtenaar van 2020. Verhaegh pleit met passie voor het verbinden van economische belangen aan de energie die er recent rondom de Omgevingswet en circulariteit bestaat.

Als accountmanager Bedrijven en Economie is Verhaegh betrokken bij verschillende projecten op het snijvlak van economie, duurzaamheid en ruimte, zoals het Innovatiehuis De Peel, het platform InduSym en de regionale energiestrategie opgave. De eerste is een netwerkorganisatie waarin ondernemers, overheden en (kennis)instellingen samenwerken aan innovatie, de tweede helpt bedrijven bij de transitie naar een circulaire economie door onder andere het uitwisselen van reststromen. Wiel is daarnaast actief lid van regioteam Zuidoost-Nederland van Stichting CLOK, die ondernemers, gemeenten en besturen van werklocaties verbindt met het oog op een optimaal vestigingsklimaat. Daarnaast is Wiel ook lid van het curatorium van de opleiding ABW (Ambtenaar Bouw en Woningtoezicht) van [BOB Training en Advies](#).

Manoeuvree- en experimenteerruimte met de Omgevingswet

“De traditionele economie werkt niet meer”, aldus Verhaegh. “Ondernemers moeten innoveren en verduurzamen om concurrerend te blijven. Om dat goed van de grond te krijgen, is manoeuvre- en experimenteerruimte nodig. Gemeenten staan voor de taak om procedures te verkorten en de regeldruk te verminderen. De Raad worstelt veelal met het dilemma tussen loslaten en ‘in control’ blijven. Het met een gerust hart ruimte bieden, is temeer lastig door de vaak aanwezige verkoking van de gemeentelijke organisatie, ziet Verhaegh. “Door verschillende sectoren actief te betrekken, lukt het beter om experimenteerruimte te creëren waar ondernemers daadwerkelijk wat aan hebben. Ook het betrekken van inwoners en ondernemers draagt daaraan bij, en helpt tegelijkertijd de Raad bij het maken van haar lastige (belangen)afweging.”

Juist door de ondernemers te betrekken bij het beleid van collega’s, kan de afdeling economie de verbindende factor zijn bij in het streven naar een duurzame fysieke leefomgeving. Bijvoorbeeld door beleidsmakers door de bril van de ondernemers te laten kijken. Pas dan kun je immers goed inschatten of stimulerend of ontmoedigend beleid ook echt het gewenste effect sorteert. Daarnaast pleit Verhaegh ervoor om op tijd scherp te maken wat het geldende economische beleid betekent voor het nieuwe omgevingsplan en de omgevingsvisie. “Het is een gemiste kans wanneer bestemmingsplannen klakkeloos worden omgezet naar een nieuw omgevingsplan, juist omdat het integrale perspectief nodig is. Dat geldt ook voor de omgevingsvisie: dat zou een paraplu moeten zijn, maar het gevaar voor een te ruimtelijke benadering ligt op de loer. Daar kun je achteraf kritiek op hebben, of vooraf zo goed mogelijk je steentje aan bijdragen.”

Win-win-win situaties

Verhaegh ziet dat gemeenten volop bezig zijn met de implementatie van de Omgevingswet en de nieuwe instrumenten. “Economie” en de ondernemers zelf hebben het druk met andere zaken, juist in coronatijd, of haken af omdat ze het belang nog onvoldoende zien. Mijn oproep is: sluit aan in de diverse workshops en overleggen die ook in jouw gemeente rondom de Omgevingswet worden gehouden. Of nog beter: denk mee in de regie en aansturing daarop. En vertaal dat als ambtenaar naar je ondernemers. En andersom.”

Waarom loont het voor de beleidsmedewerkers economie om aan te sluiten bij Omgevingswettrajecten en de link te leggen met circulair beleid? Verhaegh beantwoordt die vraag opnieuw door te verwijzen naar innovatieruimte. Door de link te leggen met circulariteit en ruimtelijke regelgeving kan die pas écht tot stand komen, is zijn overtuiging. “Denk bijvoorbeeld aan het aanwijzen van ecologiezones juist op industrieterreinen, aan zonnepanelen op daken van ondernemers in plaats van op agrarische grond en aan bijvoorbeeld het combineren van waterberging en recreatie in nieuwe groen-blauwe zones aan de randen van bedrijvigheid.” Kortom: functies combineren en waar mogelijk ook budgetten, zeker in tijden van schaarse ruimte en middelen.

Tot slot roept de Beste Economisch Ambtenaar van 2020 gemeenten op om ondernemers hoe dan ook te betrekken bij het beleid ten aanzien van circulariteit en de leefomgeving. “Organiseer bijvoorbeeld workshops als een laagdrempelige manier om ondernemers te betrekken. Samen met ondernemers naar slimme oplossingen te zoeken, zal in de toekomst veel profijt opleveren voor zowel de ruimtelijke als circulaire ambities van gemeenten.”

Het inschakelen van de afdeling Economie biedt kansen om...

...circulair beleid effectief te maken

Een toekomstbestendige economie impliceert volgens veel gemeenten een duurzame, circulaire economie. Circulaire principes bieden kansen voor een concurrerend en innovatief bedrijfsleven, dat bijdraagt aan ‘groene groei’ vanuit een breed welvaartsbegrip. De afdeling economie heeft de kennis en contacten om circulaire innovaties op te schalen en *mainstream* te maken, waarbij het mes aan twee kanten snijdt.

...ondernemers te betrekken

De omgevingsvisie bindt alleen de gemeente zelf, maar voor het halen van circulaire ambities is de hele samenleving aan zet. Aansluiting bij de belevingswereld en dagelijkse realiteit van ondernemers is cruciaal voor daadwerkelijk succes. Medewerkers economie, zowel vanuit beleid als bedrijfscontact, zijn gewend aan het voorbereiden van processen en voeren van gesprekken met ondernemers. Zij hebben het netwerk en overzien de bestaande contacten waar wellicht op valt aan te haken. Ze spreken de juiste taal en weten wanneer je ondernemers over- of juist ondervraagt.

7. Tips voor verbinding circulaire economie en Omgevingswet

1. Zie het omgevingsvisieproces als kans om circulaire en economische doelen te bundelen

De circulaire ambities helpen om in de omgevingsvisie een brug te slaan tussen economisch en duurzaamheidsbeleid. Het integrale karakter van dit instrument helpt sectorale doelen vooruit, met het signaleren van koppelkansen en door de samenwerking tussen beleidsvelden gedurende het proces.

2. Stimuleer circulariteit met het omgevingsprogramma en het omgevingsplan

Benut omgevingsprogramma's om circulaire doelen uit visies handen en voeten te geven, liefst in samenhang met andere economische of duurzaamheidsdoelen. Het instrument is erg geschikt voor stimulerende maatregelen en het vastleggen van samenwerkingsafspraken. Ook het omgevingsplan kan, in lijn met de 'ja, mits-gedachte', stimulerend werken, of regulerend als de tijd daar rijp voor is.

3. Betrek ondernemers(netwerken) om tot effectief en gedragen beleid te komen

De Omgevingswet stimuleert om opgavegericht te werk te gaan en de samenleving aan te haken. Beleidsmedewerkers economie, duurzaamheid, ruimte enerzijds en ondernemers anderzijds hebben elkaar nodig om het circulaire verschil te maken. Ook triple-helixpartners zijn onmisbaar voor effectief beleid. Participatie is een middel om tot goed beleid te komen en de juridische instrumenten zijn de afhechting, niet andersom!

4. Geef het goede voorbeeld door te pionieren in ruimtelijk-economische activiteiten

Door als gemeente het goede voorbeeld te geven, wordt innovatie aangejaagd en de samenleving geïnspireerd. Denk aan de eigen dienstverlening (afval), bij eigen bouw- en onderhoudsplannen en door circulaire principes te formuleren bij ruimtelijke ontwikkelingen die de gemeente aanstuurt of uitvoert.

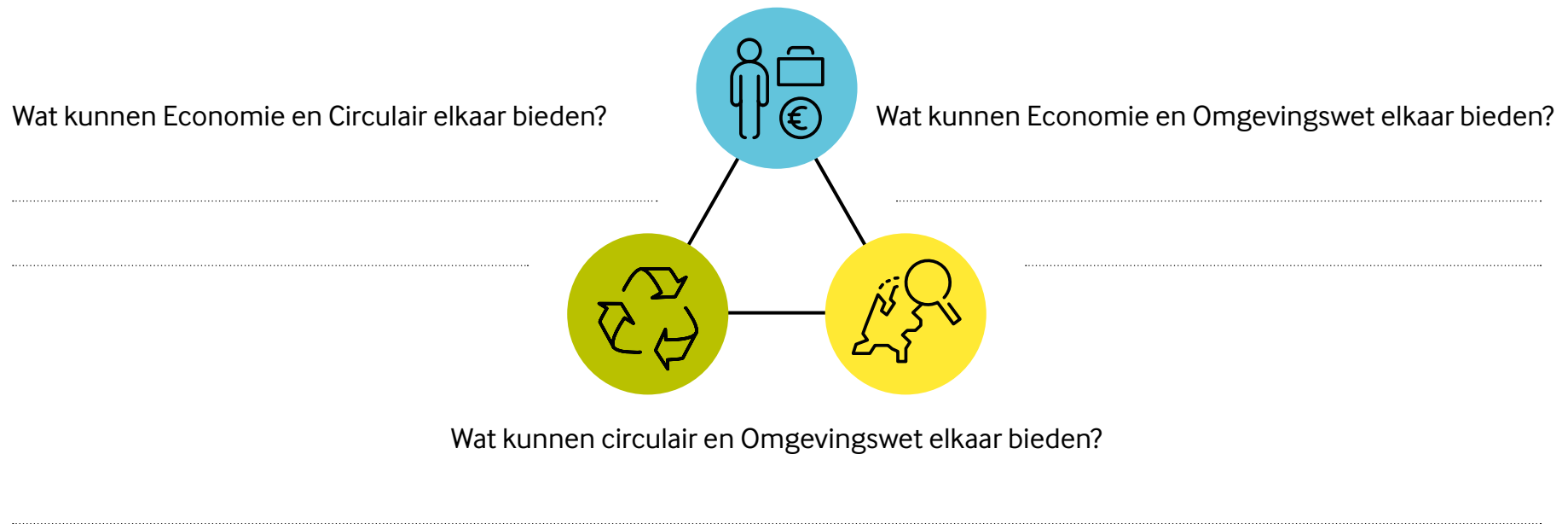
Aandachtspunten

- Ontneem ondernemers niet het eigenaarschap door circulariteit af te dwingen, maar stimuleer ze in het bestaande contact. Dit vergt circulaire basiskennis en een adviserende, in plaats van toetsende houding van medewerkers.
- Regionale afstemming is van belang bij circulair regels, omdat circulair beleid bij verschillende overheidslagen is belegd. Die afstemming helpt ook om te voorkomen dat initiatiefnemers uitwijken naar de gemeente waar de laagste eisen gelden.
- De circulaire economie is 'slechts' één van de opgaven in de fysieke leefomgeving van een gemeente. Andere opgaven kunnen tegen- gestelde prikkels uitdelen. In- of externe botsproeven helpen om conflicterende ambities of belangen bloot te leggen.
- Werk aan kwantificeerbare indicatoren om circulaire effecten van plannen te kunnen meten.
- Ga bij ruimtelijke initiatieven in een vroege fase het gesprek aan met de initiatiefnemer over de kansen voor circulariteit, bijvoorbeeld aan omgevings- of dialoogtafels.

8. Aan de slag!

Gespreksstarter bij het verbinden van Economie, Omgevingswet en Circulariteit

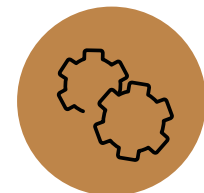
Wacht niet langer en ga aan de slag. Gebruik samen met collega('s) het onderstaande formulier, bijvoorbeeld aan de hand van een casus. Bedenk wat je voor de ander kan betekenen en wat de ander aan jouw opgave kan bijdragen. Dit formulier dient als gespreksstarter voor interdisciplinair werken.

Waar liggen kansen/momenten voor deze beleidsvelden om elkaar te versterken?

Welke goede voorbeelden kennen jullie van vruchtbare verbindingen tussen (circulaire) economie en Omgevingswet?

.....

Colofon

Uitgave

Platform31

Den Haag, januari 2021

Auteur: Wessel van Vliet en Daphne Bouman (Platform31)

Met medewerking van: Wim Tijssen, Dorine Kersten Arjen Wennink en Robert Kint (gemeente Tilburg), Bert Senden en Bas van den Akker (gemeente Venlo), Denis Cromptvoets en Tjeerd Leistra (G40) en Wiel Verhaegh (gemeente Gemert-Bakel).

Fotografie:

Vormgeving: Gé grafische vormgeving

Opdrachtgever:

Meer informatie op het [kennisdossier Omgevingswet](#) en [themapagina circulaire economie](#) van Platform31.

Platform31

Kennis- en netwerkorganisatie Platform31 ziet de **trends** in stad en regio.

We **verbinden** beleid, praktijk en wetenschap rondom actuele vraagstukken en komen tot een **aanpak** waarmee bestuurders, beleidsmakers en uitvoerders direct aan de slag kunnen. De oplossingen houden we niet voor onszelf: **iedereen profiteert mee** van de resultaten.

Postbus 30833, 2500 GV Den Haag
www.platform31.nl

Hoewel grote zorgvuldigheid is besteed aan het samenstellen van deze uitgave, kan de uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden bij eventuele onjuistheden. Aan de inhoud van deze publicatie kunnen dus geen rechten worden ontleend. Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt mits de bron wordt vermeld.

Platform31 heeft haar uiterste best gedaan de rechten van de afbeeldingen te achterhalen en daarvoor de wettelijk verschuldigde vergoedingen af te dragen. Zij die menen aanspraak te kunnen maken op copyright, kunnen zich wenden tot de uitgever.